

บทที่

5

อาเซียน : กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ASEAN : Natural Resources and Environmental
Conservation Laws

สยาม อรุณศรีมรกต
Sayam Aroonsrimorakot

บทที่

5

อาเซียน : กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมASEAN : Natural Resources and Environmental
Conservation Lawsสยาม อรุณศรีมรกต¹

Sayam Aroonsrimorakot

บทคัดย่อ

อาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติอย่างมหาศาลและเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของโลก อย่างไรก็ตามในปี 2558 ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในภูมิภาค คือ การเปิดประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ซึ่งจะเป็นทั้งปัจจัยเสี่ยงและความท้าทายของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของภูมิภาค จึงเป็นสาเหตุที่ควรศึกษากฎหมายสิ่งแวดล้อม (environmental law) ในประเทศอาเซียน เพื่อให้ทราบถึงมาตรการในการดูแลจัดการสิ่งแวดล้อมให้ไปในทิศทางเดียวกัน เร่งให้เกิดการร่วมมือระหว่างประเทศในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน รวมไปถึงการศึกษา กฎ ระเบียบและข้อบังคับในระดับประเทศ เพื่อหาจุดต่างและความสอดคล้องให้การพัฒนาเป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อม ปัญหาของประเทศไทย เมียนมาร์ และลาวมีการกำกับดูแลด้านสิ่งแวดล้อมที่เข้มงวดน้อยกว่า อาจส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและปริมาณมลพิษโดยรวมของภูมิภาคเพิ่มสูงขึ้นในที่สุด การเตรียมความพร้อมในด้านการจัดการ เพื่อป้องกันผลกระทบ

¹รองศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำ คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ที่จะเกิดขึ้นและเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในประเทศอาเซียนมีความยั่งยืนต่อไปในอนาคต จึงเป็นประเด็นที่ท้าทาย ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการพัฒนาความสามารถในการรับมือต่อผลกระทบดังกล่าว

คำสำคัญ : กฎหมายสิ่งแวดล้อม ประชาคมอาเซียน การจัดการสิ่งแวดล้อมในอาเซียน

Abstract

ASEAN is one of the most abundance of natural resources and significant food production region. In 2015 the ASEAN community shall be launched together as one community that will enhance the risk of challenge for natural resources and environmental management throughout the region. The significant management tool is law and regulations among ASEAN countries in order to protect and preserve of natural resources and environment in the sustainable aspects. This article tries to study the related law and regulations both direct and indirect in the different and consistent aspects including the effectiveness application of those law and regulations. Thailand, Myanmar and Laos were the weaker countries on law and regulations application compare to others, which will affect their natural resources and environment degradation. The projection on the preparedness of the protection and conservation shall ensure the future sustainable development. The good cooperation among stakeholders would be the significant tool to cope with the specified impacts.

Key words : Environmental Law, ASEAN Community, ASEAN Environmental Management

กฎหมายสิ่งแวดล้อม (environmental law) คือ กฎหมายประเภทหนึ่งตราขึ้นเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นหลัก เนื้อหาครอบคลุมการป้องกัน และเยียวยาความเสื่อมโทรมแห่งสุขภาพทั้งของมนุษย์และอมมนุษย์ (สัตว์และสิ่งของ ฯลฯ) และมักคาบเกี่ยวกับกฎหมายจารีตประเพณี สนธิสัญญา ข้อตกลง พันธกรณี กฎระเบียบ และนโยบาย ฯลฯ หลากชนิด (Menell. P.S, 2003 : 376) กฎหมายสิ่งแวดล้อมบางประเภทอาจกำหนดคุณภาพสิ่งแวดล้อม และจำกัดเงื่อนไขในการดำเนินกิจการบางประเภทของมนุษย์ เช่น กำหนดปริมาณของภาวะมลพิษที่จะให้มีได้ หรือกำหนดให้ต้องมีการวางแผนและการตรวจสอบกิจการบางอย่าง เป็นต้น นโยบายของรัฐ เป็นต้นว่า มาตรการกันไว้ดีกว่าแก้ (precautionary principles) การมีส่วนร่วมของประชาชน การจัดตั้งศาลสิ่งแวดล้อมและมาตรการใครทำคนนั้นจ่าย (polluter pays principle) ล้วนเป็นลักษณะหนึ่งของกฎหมายสิ่งแวดล้อม (Eduardo Croci, 2005) ได้มีการริเริ่มจะให้กฎหมายสิ่งแวดล้อมขึ้นเป็นครั้งแรกในยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมประมาณช่วง พ.ศ.2503 (Jody Freeman and Charles D. Kolstad, 2006) อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่านานาประเทศในโลกจะได้ตรากฎหมายสิ่งแวดล้อมขึ้น แต่กลไกแห่งกฎหมายดังกล่าวก็มักไม่ประสบผลและในปัจจุบันกฎหมายสิ่งแวดล้อมก็ถูกมองว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งในการโฆษณาและส่งเสริมกลไกการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อมา Richardson ได้ปฏิรูปกฎหมายสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนามาตรการด้านสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพมากกว่าเดิมที่ใช้มาตรการบังคับและควบคุม (command and control) ซึ่งผู้คนมักไม่พึงพอใจนัก ผลส่วนหนึ่งที่ได้จากการปฏิรูปดังกล่าวเป็นต้นว่า การจัดเก็บภาษีสิ่งแวดล้อม การวางมาตรฐานบางอย่าง เช่น ไอเอสโอ 14001 (Dianne. Saxe, 1990)

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ 2535

1. พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ได้ถูกตราขึ้นเพื่อการจัดการและการดูแลรักษาอุทยานแห่งชาติเป็นการเฉพาะ เมื่อรัฐบาลเห็นสมควรกำหนดบริเวณที่ดินแห่งใดที่มีสภาพธรรมชาติเป็นที่น่าสนใจ ให้คงสภาพอยู่ในสภาพธรรมชาติเดิมเพื่อสงวนไว้ใช้เป็นประโยชน์แก่การศึกษาและรื่นรมย์ของประชาชน

2. พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ได้ถูกตราขึ้นเพื่อคุ้มครองป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่นที่อยู่ในพื้นที่ที่ถูกกำหนดให้เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อการรักษาสภาพป่าไม้ ของป่า และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ

3. พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 เป็นเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับการประกอบกิจการโรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการระบายน้ำทิ้งหรือของเสียจากโรงงานออกสู่สภาพแวดล้อมนอกโรงงาน เช่น กฎกระทรวงเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การควบคุมการปล่อยของเสียออกจากโรงงาน การกำหนดคุณลักษณะของน้ำทิ้งที่อนุญาตให้ระบายออกจากโรงงานได้

4. พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 และ พ.ศ. 2535 ได้ถูกตราขึ้นเพื่อควบคุมและจัดระเบียบการเดินเรือ แต่ก็มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการป้องกันปัญหามลพิษด้วย กล่าวคือ ห้ามทิ้งขยะสิ่งของที่ไม่ใช้แล้ว น้ำมัน เคมีภัณฑ์หรือสิ่งปฏิกูลใดๆ ลงในแม่น้ำลำคลอง บึง อ่างเก็บน้ำ หรือทะเลสาบ หรือทะเลภายในน่านน้ำไทยอันเป็นเหตุให้เกิดการตื่นขึ้น ตกตะกอน หรือสกปรก

5. พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 เป็นเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับการประกอบกิจการโรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการระบายน้ำทิ้งหรือของเสียจากโรงงานออกสู่สภาพแวดล้อมนอกโรงงาน เช่น กฎกระทรวงเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การควบคุมการปล่อยของเสียออกจากโรงงาน การกำหนดคุณลักษณะของน้ำทิ้งที่อนุญาตให้ระบายออกจากโรงงานได้

6. พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535

6.1 คุ้มครองประชาชนด้านสุขลักษณะ และการอนามัยสิ่งแวดล้อม

6.2 กระจายอำนาจสู่ส่วนท้องถิ่น ออกข้อกำหนดของท้องถิ่นและบังคับใช้

6.3 ให้อำนาจเจ้าพนักงานสาธารณสุขตรวจตราแนะนำเป็นที่ปรึกษาด้านวิชาการแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่น

6.4 ให้มีคณะกรรมการสาธารณสุขกำกับดูแล

6.5 ให้การสนับสนุนให้สิทธิแก่ประชาชนยื่นอุทธรณ์ได้

ข้อตกลงความร่วมมือระหว่างประเทศ

ข้อตกลงความร่วมมือระหว่างประเทศ ได้แก่

1. พิธีสารเกียวโต (Kyoto Protocol) เป็นข้อผูกพันทางกฎหมายสืบเนื่องจากการประชุมสมัชชาประเทศภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สมัยที่ 3 ระหว่างวันที่ 1-10 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ณ นครเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น ที่ประชุมสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกันในการกำหนดเป้าหมายและระยะเวลาในการลดปริมาณการปล่อยแก๊สเรือนกระจก 6 ชนิด โดยมีการกำหนดพันธกรณีเพิ่มเติมให้กับประเทศภาคีอนุสัญญา ที่พัฒนาแล้ว และประเทศในกลุ่มที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ประเทศไทยให้การลงนามรับรองพิธีสารฯ เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542 แต่ยังมีได้ให้สัตยาบัน

2. คณะกรรมาธิการว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (CSD) จัดตั้งขึ้นตามมติการประชุมสหประชาชาติ พ.ศ. 2537 และได้รับการคัดเลือกเป็นสมาชิก CSD ครั้งแรกเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2538 โดยมีวาระการดำรงตำแหน่งสมาชิกภาพครั้งละ 3 ปี CSD จัดตั้งขึ้นมาเพื่อดำเนินการตามที่ระบุไว้ใน Agenda 21 และรายงานโดยตรงต่อสมัชชาสหประชาชาติ โดยผ่านคณะกรรมาธิการทางด้านเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (Economic and Social Council - ECOSOC)

3. ความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมของอาเซียน อาเซียนได้เริ่มโครงการความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมครั้งแรกในปี พ.ศ. 2520 (ประเทศไทยให้การลงนามรับรองในปีเดียวกัน) โดยความช่วยเหลือจากโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ ปัจจุบันมีผู้เชี่ยวชาญเป็นคณะกรรมการ เรียกว่า เจ้าหน้าที่อาวุโสด้านสิ่งแวดล้อมของอาเซียน (ASEAN Senior Official on the Environment - ASOEN) ทำหน้าที่กำกับดูแลและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของอาเซียน และร่วมกันพิจารณาโครงการเกี่ยวกับความร่วมมือต่าง ๆ ด้านสิ่งแวดล้อมที่ได้รับการพิจารณาก่อนกรองจากคณะทำงาน ซึ่งประกอบด้วยคณะทำงาน 3 คณะ และคณะทำงานเฉพาะกิจ 1 คณะ คือ

1) คณะทำงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ มีประเทศ ฟิลิปปินส์ เป็นประธานคณะทำงาน

2) คณะทำงานด้านสิ่งแวดล้อมทางทะเลและชายฝั่ง มีประเทศไทยเป็นประธานคณะทำงาน

- 3) คณะทำงานด้านข้อตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อม มีประเทศมาเลเซียเป็นประธานคณะทำงาน
- 4) คณะทำงานเฉพาะกิจด้านหมอกควันของอาเซียน มีประเทศอินโดนีเซียเป็นประธานคณะทำงาน

บริหารจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างไรให้ยั่งยืน

อาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติอย่างมหาศาลและเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของโลก อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. 2558 ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในภูมิภาคคือการเปิดประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ซึ่งจะเป็นทั้งปัจจัยเสี่ยงและความท้าทายของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของภูมิภาค ทั้งนี้ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ประกอบไปด้วย 3 เสาหลัก ได้แก่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556)

1. ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community- ASC) มีเป้าหมายเพื่อให้ประเทศในภูมิภาคอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความปลอดภัยและมั่นคง

2. ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community- AEC) มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจและการอำนวยความสะดวกในการติดต่อค้าขายระหว่างกันและเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน

3. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community-ASCC) มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันภายใต้แนวคิดสังคมที่เอื้ออาทร มีความมั่นคงทางสังคม อยู่ดีกินดี มีสิ่งแวดล้อมที่ดี

ภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ภูมิภาคอาเซียนกลายเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน จะกระตุ้นให้มีการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ระหว่างประเทศสมาชิกและการเติบโตของภาคการผลิตในอัตราที่เพิ่มขึ้น อันจะเร่งให้เกิดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของภูมิภาค เช่น การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้เพื่อนำมาใช้ในการเกษตร การทำการประมงชายฝั่งในพื้นที่ป่าชายเลน การเร่งสำรวจและขุดเจาะปิโตรเลียม

และการปล่อยมลพิษของภาคอุตสาหกรรมเป็นต้น นอกจากนี้ด้วยความแตกต่างของระดับการพัฒนาและระบอบการปกครองของประเทศในอาเซียน ทำให้ในบางพื้นที่อาจมีการประกอบกิจการที่ขาดจริยธรรมและการรับผิดชอบต่อผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม แม้ที่ผ่านมอาเซียนจะมีการพัฒนาความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ การลงนามในความตกลงอาเซียนว่าด้วยมลพิษจากหมอกควันข้ามแดนในปี พ.ศ. 2545 เพื่อที่จะจำกัดขอบเขตของมลภาวะฟ้าหวั่นในเขตพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ทว่าความพยายามดังกล่าวก็ยังไม่สามารถจัดการปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยในปี พ.ศ. 2548 ได้เกิดปัญหาฟ้าหวั่นในมาเลเซีย จากนั้นในปี พ.ศ. 2549 ปัญหาฟ้าหวั่นได้ขยายไปทั่วภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้นการเพิ่มประสิทธิภาพของความร่วมมือกลไกและมาตรการที่เหมาะสมเพื่อจัดการกับปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของภูมิภาค จึงเป็นประเด็นที่อาเซียนไม่อาจละเลยได้โดยเฉพาะปัญหาความสมดุลของการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรกับการรักษาพื้นที่ป่าไม้ การรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ การบริหารจัดการน้ำสำหรับการเกษตรเพื่ออาหารและพลังงานมลพิษข้ามแดน รวมถึงการลดปริมาณก๊าซเรือนกระจกและมลภาวะทางอากาศ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556)

ความร่วมมือของอาเซียนด้านสิ่งแวดล้อม

อาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ซึ่งสนับสนุนความยั่งยืนของระบบนิเวศน์ทั้งภายในภูมิภาคและโลก นอกจากนี้เป็นแหล่งน้ำ อาหาร และพลังงานแล้ว ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ยังมีบทบาทที่สำคัญในการสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจและวิถีชีวิตของมนุษย์ ดังในตารางข้อมูลและสถิติของอาเซียน (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ข้อมูลและสถิติของอาเซียน

ข้อมูลและสถิติของอาเซียน	
พื้นที่	: 4.46 ล้านตารางกิโลเมตร (3% ของพื้นที่โลก)
พื้นที่ป่าไม้	: พ.ศ. 2543 : 2,089,742 ตารางกิโลเมตร พ.ศ. 2550 : 1,904,593 ตารางกิโลเมตร พ.ศ. 2554 : 2,122,471 ตารางกิโลเมตร **
พื้นที่ชายฝั่งทะเล	: 173,000 กิโลเมตร
พื้นที่พรุ	: 25 ล้านเฮกตาร์ หรือ 60% ของพื้นที่พรุเขตร้อนของโลก
ประชากร (ปี พ.ศ. 2555)	: 604,803,100 คน
ประมาณการณ์จำนวนประชากรอาเซียน ในปี พ.ศ. 2563	: 650 ล้านคน
ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัวของอาเซียน (ปี พ.ศ. 2551)	: 465 – 37,597 ดอลลาร์สหรัฐ
นโยบายด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	: - วิสัยทัศน์อาเซียน ปี พ.ศ. 2563 (15 ธันวาคม พ.ศ. 2540) - ปฏิญญาด้านความร่วมมืออาเซียน (7ตุลาคม พ.ศ. 2546) - กฎบัตรอาเซียน (15 ธันวาคม พ.ศ. 2551) - แผนงานประชาคมอาเซียน (1 มีนาคม พ.ศ. 2552)

ที่มา : <http://www.aseangreenhub.in.th/envinat-ac/index.php/th/asiantogetsection/145-asean-outlook1-2>

อาเซียนมีระบบนิเวศที่มีลักษณะเฉพาะโดดเด่นและหลากหลาย เช่น ลุ่มน้ำแม่โขง อ่าวฮาลองและทะเลสาบโทบา และยังมีชายฝั่งทะเลที่ทอดตัวยาวประมาณ 173,000 กิโลเมตร ล้อมรอบไปด้วยทะเลและอ่าวที่สำคัญ เช่น ทะเลจีนใต้ ทะเลอันดามัน และอ่าวไทย ด้วยทำเลที่เหมาะสมของอาเซียนซึ่งอยู่เขตร้อน จึงมีทรัพยากรน้ำที่อุดมสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2550 อาเซียนมีทรัพยากรน้ำที่เหมาะสมแก่การอุปโภค บริโภค 5,675 พันล้านคิวบิกเมตร บรูไน ลาว และมาเลเซีย เป็นประเทศที่มีน้ำสะอาดเฉลี่ยต่อหัวประชากรสูงสุดในภูมิภาค ในขณะที่เวียดนามมีพื้นดินถึง 3% ของพื้นที่โลก จึงมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยมรดกทางชีวภาพ มีประเทศที่มีความร่ำรวยด้วยทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพถึง 3 ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซียและฟิลิปปินส์ ซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพรวมกัน

ประมาณ 80% ของทั้งโลก อาเซียนมีพื้นที่ป่าไม้ครอบคลุมถึง 45% หากเปรียบเทียบกับพื้นที่ป่าไม้เฉลี่ยของโลกซึ่งมีอยู่ประมาณ 30.3% รวมทั้งป่าไม้ของอาเซียนเป็นที่อยู่อาศัยของสายพันธุ์ต่างๆ มากกว่า 40% ของสิ่งมีชีวิตในโลกนี้

ด้านประชากร ในปี พ.ศ. 2551 อาเซียนมีจำนวนประชากรประมาณ 580 ล้านคน ความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ย 130 คนต่อตารางกิโลเมตร นับเป็นหนึ่งในภูมิภาคที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมหานคร เช่น กรุงเทพมหานครและมนิลา มีประชากรหนาแน่นมากถึง 10,000 คนต่อตารางกิโลเมตร อันเป็นผลมาจากการอพยพของคนในชนบทสู่เมืองเพิ่มมากขึ้นและการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว ปี พ.ศ. 2548 ประชากรจำนวน 44% ของอาเซียนอาศัยในเขตเมืองและคาดว่าจะเพิ่มขึ้นถึง 55% ในปี พ.ศ. 2563

การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วผนวกกับความไม่เท่าเทียมทางสังคมที่เกิดขึ้นทุกปีในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน องค์ประกอบเหล่านี้จะเพิ่มความกดดันต่อทรัพยากรธรรมชาติทั้งในระดับภูมิภาคและนำไปสู่ประเด็นสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน เช่น มลพิษทางอากาศ น้ำและดิน ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในเขตเมือง หมอกควันพิษข้ามพรมแดน และการหมดสิ้นไปของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความหลากหลายทางชีวภาพ นอกจากนี้การบริโภคที่เพิ่มขึ้นทำให้เกิดขยะเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัวอันเป็นผลจากการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน ดังนั้นถึงแม้ว่าจะมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ แต่อาเซียนกำลังเผชิญกับความท้าทายอันยิ่งใหญ่ในการรักษาความสมดุลของสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืนควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยการยอมรับในความสำคัญของความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและการบูรณาการในภูมิภาค นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา อาเซียนร่วมมืออย่างใกล้ชิดเพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมในหมู่ประเทศสมาชิก ปัจจุบันความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมของอาเซียนให้ความสำคัญกับ 10 ประเด็นที่สำคัญในภูมิภาค (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 ประเทศที่เป็นผู้นำในประเด็นสำคัญของความร่วมมืออาเซียน
ที่มา: <http://www.aseangreenhub.in.th/envinat-ac/index.php/th/asiantogetsection/145-asean-outlook1-2>

ส่งเสริมความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

อาเซียนจะมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมสิ่งแวดล้อมที่เขียวและสะอาดโดยการปกป้องทรัพยากรทางธรรมชาติเพื่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการจัดการบริหารอย่างยั่งยืนและการอนุรักษ์ดิน น้ำ แร่ธาตุ พลังงาน ความหลากหลายทางชีวภาพ ป่าไม้ ทรัพยากรชายฝั่งและทรัพยากรทางทะเล รวมทั้งการปรับปรุงคุณภาพน้ำและอากาศสำหรับภูมิภาคอาเซียน อาเซียนจะมีส่วนร่วมในความพยายามของโลก ในการจัดการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโลก รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและคุ้มครองชั้นโอโซนเช่นเดียวกับการพัฒนาและการปรับใช้เทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับการพัฒนาและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ดังในตารางประเทศที่เป็นผู้นำในประเด็นสำคัญของความร่วมมืออาเซียนด้านสิ่งแวดล้อม ในปี พ.ศ. 2553-2558 (ตารางที่ 2)

1. การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมของโลก
2. การจัดการและการป้องกันปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมข้ามแดน

- 2.1 มลพิษหมอกควันข้ามแดน
- 2.2 มลพิษจากของเสียที่มีพิษข้ามแดน
3. ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของประชาชน
4. ส่งเสริมเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อม (EST)
5. ส่งเสริมคุณภาพมาตรฐานการดำรงชีวิตในเมืองต่างๆ ของอาเซียนและเขตเมือง
6. การทำการประสานกันเรื่องนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและฐานข้อมูล
7. ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรชายฝั่งและทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน
8. ส่งเสริมการจัดการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน
9. ส่งเสริมความยั่งยืนของทรัพยากรน้ำจืด
10. การตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศและการจัดการต่อผลกระทบ
11. ส่งเสริมการบริหารจัดการป่าไม้ที่ยั่งยืน (SFM)

ตารางที่ 2 ประเทศที่เป็นผู้นำในประเด็นสำคัญของความร่วมมืออาเซียนด้านสิ่งแวดล้อม ในปี 2553-2558

ประเด็นสำคัญ		ผู้นำกลุ่ม ปี 2553-2558	ตัวย่อ
D1.	ปัญหาสิ่งแวดล้อมของโลก	เวียดนาม	AWGMEA
D2.	มลพิษทางสิ่งแวดล้อมข้ามแดน D2.1. มลพิษหมอกควันข้ามแดน D2.2. มลพิษจากของเสียที่มีพิษข้ามแดน	ดำเนินการร่วมกันภายใต้ AATHP	
D3.	การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของประชาชน	บรูไน	AWGEE
D4.	เทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (EST)	มาเลเซีย	-
D5.	การดูแลและการจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตเมือง	อินโดนีเซีย	AWGESC
D6.	นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและฐานข้อมูล	ASEC	-
D7.	สิ่งแวดล้อมทางทะเลและชายฝั่ง	ฟิลิปปินส์	AWGCME
D8.	การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ	เมียนมาร์	AWGNCB
D9.	การจัดการทรัพยากรน้ำจืด	สิงคโปร์	AWGWRM
D10.	การเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ	ไทย	AWGCC

ที่มา: <http://www.aseangreenhub.in.th/envinat-ac/index.php/th/asiantogetsection/145-asean-outlook1-2>

ความร่วมมือและกลไกบริหารจัดการสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(1) กลไกบริหารจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศในอาเซียน มีจุดกำเนิดจาก ASEAN Charter อันเป็นธรรมนูญสูงสุดซึ่งได้กำหนดโครงสร้างองค์กรไว้ใน Article 9 ASEAN Community Councils ประกอบด้วย 3 คณะมนตรีคือ (1) ASEAN Political Security Community Councils (2) ASEAN Economic Community Councils และ (3) ASEAN Socio-Cultural Community Councils ทั้งนี้คณะมนตรีที่มีขอบเขตความรับผิดชอบประเด็นสิ่งแวดล้อมคือ ASEAN Socio Cultural Community Councils นอกจากนี้ยังมีกลไกระดับรัฐมนตรีสิ่งแวดล้อมของอาเซียน (ASEAN Ministerial Meeting on Environment) และระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสด้านสิ่งแวดล้อม (ASEAN Senior Officials on Environment: ASOEN) ตลอดจนมีการจัดตั้งกลุ่มทำงานอาเซียน (ASEAN Working Group: AWG) 8 ด้านที่สอดคล้องกับประเด็นและขอบเขตความร่วมมือของอาเซียนยกเว้นเรื่องสิ่งแวดล้อมและมลพิษข้ามพรมแดนที่มีกลไกเฉพาะภายใต้ความตกลงอาเซียนว่าด้วยมลพิษจากหมอกควันข้ามแดน (Agreement on Transboundary Haze Pollution) ที่มีสมาชิกจำนวน 8 ประเทศได้แก่ มาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน เมียนมาร์ เวียดนาม ลาว กัมพูชา และไทย แต่ยังมีชาติอินโดนีเซียซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของหมอกควันข้ามแดนที่สำคัญ (ASEAN Secretariat, 2013)

(2) ประเด็นและขอบเขตการดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของอาเซียน Blueprint for the ASEAN Socio-Cultural Community (ASCC) 2009-2015 ได้กำหนดประเด็นและขอบเขตการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของ ASEAN ที่มุ่งไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยให้ความสำคัญกับ 11 ประเด็นหลักและมีการมอบหมายให้แต่ละประเทศเป็นผู้นำหรือประธานซึ่งในระยะแรกตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553-2556 ได้แก่ สิ่งแวดล้อมระดับโลกสิ่งแวดล้อมและมลพิษข้ามพรมแดนการศึกษาและการมีส่วนร่วมด้านสิ่งแวดล้อมเทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองและธรรมาภิบาล การปรับประสานนโยบายและฐานข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมทางทะเลและชายฝั่ง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนและความหลากหลายทางชีวภาพ

ทรัพยากรน้ำ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน (Letchumanan, 2010 ; ASEAN Secretariat, 2013)

ประเด็นสิ่งแวดล้อมมีความเป็นสหวิทยาการและข้ามภาคส่วน สิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อทั้งระดับภูมิภาคและโลก ความพยายามร่วมกันในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของอาเซียน สถาบันในภูมิภาคอื่นและสถาบันนานาชาติเมื่อพิจารณาแล้วประเด็นสิ่งแวดล้อมมีความสอดคล้องประสานกับแผนการพัฒนาของภาคส่วนอื่น ๆ อันจะทำให้มั่นใจได้ว่าเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืนจะประสบผลสำเร็จ

อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Sub-region : GMS)

(1) กลไกด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ GMS อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงเป็นแผนงานความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิก 6 ประเทศคือ กัมพูชา จีน (มณฑลยูนนานและเขตกว่างซี) ลาว เมียนมาร์ เวียดนาม และไทย ดำเนินยุทธศาสตร์ภายใต้ GMS Strategic Framework 2012-2022 เพื่อส่งเสริมการขยายตัวทางการค้าการลงทุนอุตสาหกรรมเกษตรและบริการสนับสนุนการจ้างงาน ยกกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือทางเทคโนโลยีและการศึกษาระหว่างกัน ซึ่งมีการจัดทำแผนธุรกิจสำหรับการดำเนินงานทุก 2 ปี (Greater Mekong Subregion : Regional Cooperation Operations Business Plan (2013-2014) ทั้งนี้ GMS ได้ให้ความสำคัญกับกิจกรรมของสาขาหลัก 10 ด้าน ได้แก่ เกษตรกรรม พลังงาน สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรมนุษย์ การลงทุนโทรคมนาคม การท่องเที่ยว การค้าการขนส่ง และสาขาอื่น ๆ (ADB, 2013)

(2) ประเด็นและขอบเขตการดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ GMS ปี พ.ศ. 2548 ประเทศสมาชิกได้ตระหนักถึงความสำคัญ of ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีความมุ่งมั่นที่จะร่วมแบ่งปันการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนจึงได้จัดตั้ง Core Environment Program and Biodiversity Conservation Corridor Initiative (CEP-BCI) ซึ่งบริหารงานโดย Environment Operation Center (EOC) ภายใต้การกำกับดูแลของ Working Group on Environment (WGE) อันประกอบด้วยรัฐมนตรีประจำกระทรวง

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศสมาชิก GMS ทั้งนี้ EOC มีหน้าที่หลักเป็น Clearinghouse ทางข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมประสานการดำเนินงานตาม CEP-BCI และเป็นฝ่ายเลขานุการของ WGE ทั้งนี้ CEP-BCI ปัจจุบันอยู่ในระยะที่สอง ปี พ.ศ. 2555-2559 มีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ (ADB, 2013)

- (1) การติดตามตรวจสอบวางแผนและป้องกันสิ่งแวดล้อม
- (2) ความหลากหลายทางชีวภาพและการดำรงชีวิต
- (3) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- (4) สถาบันและการเงิน

กรอบความร่วมมือการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่ายอินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle (IMT-GT)

กลไกด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ IMTGT และขอบเขตการดำเนินงานกรอบความร่วมมือการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่ายอินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย เป็นการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจลักษณะไตรภาคี ระหว่างภาคใต้ของไทย ภาคเหนือของมาเลเซีย และพื้นที่บนเกาะสุมาตราของอินโดนีเซีย เพื่อส่งเสริมการใช้ทรัพยากรทางเศรษฐกิจร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการพัฒนาเชื่อมโยงด้านโครงสร้างพื้นฐาน ดังนั้นจึงมีเพียงกลไกในระดับคณะทำงานด้านการเกษตร อุตสาหกรรมเกษตร และสิ่งแวดล้อม (Working Groups on Agriculture, Agro Based Industry & Environment : WG-AAE) ที่ประสานและอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานตามมาตรการของ IMT-GT อีกทั้งยังมีการทบทวนการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ เพื่อรายงานผลต่อที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโส (Senior Officials Meeting : SOM) ผ่านไปยังที่ประชุมระดับรัฐมนตรี (Ministerial Meeting : MM) ประสานและกำกับการทำงานของคณะทำงาน รวมทั้งปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิดกับคณะกรรมการร่วมภาคธุรกิจ (Joint Business Council : JBC) (CIMT, 2013)

คณะกรรมการจัดการแม่น้ำโขง (Mekong River Commission: MRC)

1. กลไกด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คณะกรรมการจัดการแม่น้ำโขง (MRC) เป็นองค์กรร่วมมือระหว่างรัฐบาลของประเทศสมาชิกในลุ่มน้ำโขงตอนล่าง จำนวน 4 ประเทศ คือ กัมพูชา ลาว ไทย และเวียดนาม จัดตั้งขึ้นภายใต้ข้อตกลงความร่วมมือในการพัฒนาลุ่มน้ำโขงที่ยั่งยืน พ.ศ. 2538 (Agreement on the Cooperation for the Sustainable Development of the Mekong River Basin, 1995) ซึ่งเป็นสนธิสัญญาที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการใช้น้ำจากแม่น้ำโขง ที่มีผลผูกพันประเทศภาคีสมาชิกปัจจุบัน ครอบคลุมความร่วมมือที่สำคัญของ MRC ตั้งอยู่บนหลักการ 4 ประการคือ

- 1.1 ใช้น้ำอย่างสมเหตุสมผลและเป็นธรรม
- 1.2 ใช้แม่น้ำโขงให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- 1.3 ลดปัญหาความยากจน
- 1.4 รักษาสมดุลของระบบนิเวศ (MRC-OSP, 2013)

2. ประเด็นและขอบเขตการดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ MRC คณะกรรมการจัดการแม่น้ำโขงมีการกิจสนับสนุนกระบวนการวางแผนระดับลุ่มน้ำ (Basinwide Planning Process) ภายใต้หลักการของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ (Integrated Water Resources Management (IWRM) โดยมีประเด็นหลักในการดำเนินงานจำนวน 9 ประเด็นคือ

- 2.1 การเกษตรและการชลประทาน
- 2.2 การวางแผนลุ่มน้ำ
- 2.3 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- 2.4 คุณภาพสิ่งแวดล้อม
- 2.5 การประมง
- 2.6 อุทกภัยและภัยแล้ง
- 2.7 คุณภาพประชากร
- 2.8 การขนส่งทางน้ำ
- 2.9 การพัฒนาพลังงานน้ำ

ทั้งนี้โครงการความร่วมมือของ MRC ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ได้แก่ แผนงานพัฒนาลุ่มน้ำ แผนงานสิ่งแวดล้อม แผนงานการจัดการและบรรเทาอุทกภัย และโครงการพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำอย่างยั่งยืน เป็นต้น (MRC-OSP, 2013)

กฎระเบียบและข้อบังคับระดับประเทศ

ประเทศสมาชิกอาเซียนมีการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับกฎหมายและนโยบาย เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เพื่อให้รัฐโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งประเด็นกฎหมายและมาตรฐานด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมการอนุรักษ์คุ้มครอง และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของแต่ละประเทศมี ดังนี้ (นิรมล และคณะ, 2556)

(1) **บรูไน** ไม่มีกรอบกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมโดยตรงทำให้การบังคับใช้ไม่ครอบคลุมและเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร แต่มีข้อกำหนดด้านสิ่งแวดล้อมแทรกไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 รัฐได้ให้ความสำคัญโดยจัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อมเพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง กำหนดมาตรฐานคุณภาพอากาศ เสียง คุณภาพน้ำ และการควบคุมขยะเป็นพิษ

(2) **กัมพูชา** รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2536 ได้กำหนดกรอบแนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมไว้ในมาตรา 58 ว่าทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นทรัพย์สินของรัฐ การควบคุมและบริหารจัดการต้องอยู่ภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมายและมาตรา 59 รัฐบาลมีหน้าที่ในการปกป้องและรักษาสีสิ่งแวดล้อม โดยต้องเตรียมแผนงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและมีการประกาศใช้กฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ อาทิ กฎหมายที่ดินและกฎหมายคุ้มครองพื้นที่ธรรมชาติ

(3) **อินโดนีเซีย** เริ่มให้ความสำคัญด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมในแผนพัฒนาประเทศฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2519-2523) และปี พ.ศ. 2547 มีการเสนอร่างกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมจำนวน 32 ฉบับ รวมทั้งกระทรวงสิ่งแวดล้อมได้กำหนดนโยบายการพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาทิ นโยบายการบริหารจัดการน้ำ นโยบายการควบคุมมลพิษ นโยบายการบริหารจัดการชายฝั่งและทรัพยากรทางทะเล นโยบายด้านความหลากหลายทางชีวภาพ และนโยบายเกี่ยวกับป่าไม้

(4) ลาว ประกาศใช้กฎหมายและข้อบังคับด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ กฎหมายด้านป่าไม้ กฎหมายด้านน้ำและทรัพยากรน้ำ กฎหมายที่ดิน กฎหมายเหมืองแร่ การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและกฎหมายคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

(5) มาเลเซีย ประกาศใช้กฎหมายและข้อบังคับด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ กฎหมายว่าด้วยมลพิษทางน้ำ มลพิษทางเสียง มลพิษทางทะเล กฎหมายจัดการขยะ การระบายน้ำเสียทั้งจากครัวเรือนและอุตสาหกรรม กฎหมายการอนุรักษ์ป่าไม้ สัตว์ป่า ที่ดิน และแหล่งน้ำ

(6) เมียนมาร์ ประกาศใช้กฎหมายควบคุมโรงงาน กฎหมายด้านสุขอนามัยของสาธารณชน กฎหมายป่าไม้ กฎหมายการอนุรักษ์สัตว์ป่าและพื้นที่อนุรักษ์ กฎหมายเหมืองแร่รวมทั้งการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม

(7) ฟิลิปปินส์ ประกาศใช้กฎหมายคุณภาพอากาศ กฎหมายควบคุมสารเคมี สารพิษและมลพิษ กฎหมายประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

(8) สิงคโปร์ ประกาศใช้รัฐบัญญัติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมจำนวน 30 ฉบับ อาทิ รัฐบัญญัติเพื่อควบคุมมลภาวะและรัฐบัญญัติด้านสาธารณสุขทั้งด้านน้ำ อากาศ การเคลื่อนย้ายขยะพิษ การจราจร รัฐบัญญัติด้านการวางแผนและการจัดการ การใช้พื้นที่การรุกรานที่ดินของรัฐ การควบคุมการก่อสร้าง รัฐบัญญัติด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเกี่ยวกับการประมง สัตว์ป่า ต้นไม้ และสวนสาธารณะ และรัฐบัญญัติเกี่ยวกับมลภาวะทางทะเล

(9) ไทย เริ่มกำหนดนโยบายด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) รวมทั้งมีการประกาศมาตรฐานคุณภาพน้ำเพื่อการบริโภคคุณภาพแหล่งน้ำ ผิวดิน น้ำทะเล ชายฝั่ง น้ำทิ้งจากอาคาร และอุตสาหกรรมมาตรฐานคุณภาพอากาศจากแหล่งกำเนิด โรงงานอุตสาหกรรม ยานพาหนะ มาตรฐานคุณภาพระดับเสียง และการควบคุมและมาตรฐานสารพิษ และการควบคุม รวมถึงการอนุรักษ์คุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติ โดยประกาศใช้กฎหมายต่าง ๆ อาทิ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2485 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งชาติ พ.ศ. 2535

(10) เวียดนาม รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2535 ให้ความสำคัญกับประเด็นสิ่งแวดล้อมและแผนพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปี ได้กล่าวถึงประเด็นการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม รัฐบาลมีการกำหนดนโยบายมาตรการต่างๆ ด้านสิ่งแวดล้อม

กลไกข้างต้นแสดงให้เห็นว่าแต่ละประเทศให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทว่ากลไกที่กำหนดขึ้นยังมีระดับความครอบคลุมและความเข้มงวดที่ต่างกัน ทั้งนี้ภายหลังการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน ซึ่งจะส่งผลให้มีการเคลื่อนย้ายการลงทุนที่เสรีมากขึ้น คาดได้ว่านักลงทุนจำนวนมากจะมุ่งขยายการลงทุนไปยังประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ แต่มีการกำกับดูแลด้านสิ่งแวดล้อมที่เข้มงวดน้อยกว่า เช่น ลาวและเมียนมาร์ (Middleton, C. 2012) ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและปริมาณมลพิษโดยรวมของภูมิภาคเพิ่มสูงขึ้นในที่สุด ดังนั้นประเทศสมาชิกอาเซียนจึงต้องเร่งพัฒนาความร่วมมือด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของภูมิภาค เพื่อกำหนดกลไกที่เหมาะสมสำหรับการบริหารจัดการต่อไป

แนวทางการดำเนินการเพื่อการแก้ไข

เร่งดำเนินการด้านการปรับประสานกฎระเบียบด้านมาตรฐานและมาตรการป้องกันคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน (Harmonization) ทั้งอาเซียน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการมลพิษที่มีประสิทธิภาพร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหามลพิษข้ามแดน ลดความเหลื่อมล้ำต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศสมาชิกอาเซียน อาทิ การกำหนดคุณภาพและมาตรฐานการระบายมลพิษจากแหล่งกำเนิด การติดฉลากสิ่งแวดล้อม (Eco-Labeling) รวมถึงการใช้แนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการสิ่งแวดล้อม ดำเนินการปฏิรูปกฎหมายและกฎระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้เอื้อต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลก พร้อมทั้งควรมีการบังคับใช้กฎหมายโดยหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพอย่างจริงจัง

เอกสารอ้างอิง

นิรมล สุธรรมกิจ และคณะ. 2556. รายงานความก้าวหน้าโครงการการเปรียบเทียบมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมของสมาชิกประเทศอาเซียน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2556. “เส้นทางประเทศไทย ... สู่ประชาคมอาเซียน.” เอกสารการประชุมประจำปี 2556 โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) วันที่ 16 กันยายน 2556 กรุงเทพมหานคร.

ADB. All Information about GMS Retrieved August, 2013
<http://www.adb.org/countries/gms/main>. 16 September 2014.

ASEAN Secretariat. All information about ASEAN. Retrieved August, 9, 2013 <http://environment.asean.org/>. 16 September 2014.

CIMT. All information about IMT-GT. Retrieved August, 9, 2013
<http://www.imtgt.org/>. 16 September 2014.

Croci, E. 2005. **The Handbook of Environmental Voluntary Agreements** Springe. New York : n.p.

Freeman, J. and Kolstad, C.D. 2006. **Moving to Markets in Environmental Regulation**. New York : Oxford University Press.

Letchumanan, R. 2010. “**Is there an ASEAN policy on climate change?**.” LSE Ideas Special Report, SR004, pp.50-62.

Menell, P.S. 2003. **Environmental Law**. Ashgate Burlington : Publishing.

Middleton, C. 2012. “**ASEAN, Economic integration and regional environmental governance : Emerging norms and Trans-boundary environmental justice.**” Unpublished paper-presented at the 2nd International Conference on Inter-national Relations and Development, Chiang Mai, Thailand.

MRC. All information about MRC. Retrieved August, 14, 2013.
<http://www.mrcmekong.org>. 16 September 2014.

Saxe, D. 1990. **Environmental Offences : Corporate Responsibility and Executive Liability**. Aurora : Canada Law Book.